

Το βιογραφικό του Μαντέλα είναι λίγο-πολύ γνωστό. Νοτιοαφρικανός δικηγόρος που αναδείχθηκε σε ηγέτη του Αφρικανικού Κογκρέσου και πρόεδρο της χώρας του από το 1994 (γεννήθηκε στην Ουμτάτα του Τράνσκεϊ της Νότιας Αφρικής το 1918). Το 1993 μοιράστηκε το Βραβείο Νόμπελ για την Ειρήνη με τον τότε πρόεδρο Φρεντερικ ντε Κλερκ, έχοντας παραμείνει φυλακισμένος 27 έτη (1962-1990). Ασφαλώς ήταν και είναι ο άνθρωπος-σύμβολο της αντίστασης κατά της πολιτικής του apartheid και, βγαίνοντας από τη φυλακή, ανακηρύχθηκε ο πρώτος δημοκρατικά εκλεγμένος πρόεδρος της Νότιας Αφρικής το 1994.

Το σπάνιο χάρισμα αυτού του ανθρώπου είναι ότι, εκτός από πάθος για τη δικαιοσύνη και ασίγηστο αγώνα για την ανεξαρτησία της χώρας του, κατείχε και μια διάσταση αγίου η οποία εκφράζεται μέσα από τα κείμενα -και στη βιογραφία του- που έγραψε στη φυλακή στο Ρόμπεν Άλαντ.

«Το κελί είναι ιδανικός τόπος να γνωρίσεις τον εαυτό σου, να ερευνησεις ρεαλιστικά και τακτικά τις διεργασίες του νου και των αισθημάτων σου. Όταν κρίνουμε την πρόδομάς ως ατόμων, έχουμε την τάση να επικεντρωνόμαστε σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως η κοινωνική θέση, η επιρροή και η δημοφιλία, ο πλούτος και το μορφωτικό επίπεδο. Όλα αυτά, βέβαια, παίζουν σημαντικό ρόλο στην επιτυχία σε υλικά ζητήματα και είναι απολύτως κατανοητό το ότι πολλοί κοπιάζουν για να πετύχουν κυρίως αυτά. Όμως οι εσωτερικοί παράγοντες, ίσως, είναι ακόμα πιο σημαντικοί στην αποτίμηση της προόδου κάποιου ανθρώπου. Η τιμότητα, η ειλικρίνεια, η απλότητα, η ταπεινοφροσύνη, η αγνή γενναιοδωρία, η απουσία ματαιοδοξίας, η προθυμία να εξυπηρετήσεις τους άλλους -γνωρίσματα που εύκολα μπορεί να τα προσεγγίσει κάθε ψυχή- αποτελούν το θεμέλιο της πνευματικής ζωής του καθενός. Η ανάπτυξη σε τέτοια φθυσες ζητήματα είναι αδιανόητη δίχως σβάρη ενδοσκόπηση, δίχως να γνωρίζεις τον εαυτό σου, τις αδυναμίες και τα λάθη του. Τολάχιστον, αν μη τι άλλο, το κελί σου δίνει την ευκαιρία να εξετάζεις καθημερινά όλη τη συμπεριφορά σου, να ξεπερνάς τα άσχημα και να αναπτύσσεις ό, τι καλό έχεις μέσα σου. Η τακτική περισυλλογή, ως ποιήμα, περίπου δεκαπέντε λεπτά τη μέρα πριν πέσεις για ύπνο μπορεί από αυτή την άποψη να είναι πολύ φρόνιμη. Ποτέ μην ξεχνάς ότι ένας άγιος είναι ένας αμαρτωλός που δεν παύει να προσπαθεί».

Διόλου τυχαίο ότι αυτός ο άνθρωπος, που θυσίασε τη ζωή του και τον χρόνο του για μια ιδέα, αναγνωρίστηκε ως μία από τις δεσποζούσες μορφές της Ιστορίας του εικοστού αιώνα. Σπούδασε, όπως ξέρουμε, στο Πανεπιστημικό Κολέγιο του Φορτ Χέαρ και στο Πανεπιστήμιο της Βιβάτερσραντ και ακολούθως διορίστηκε δικηγόρος το 1942. Προσχώρησε στο Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο το 1944 και έγινε ένας από τους ηγέτες της ομάδας για την απελευθέρωση των μαυρών. Αναμειχθηκε στην αντίσταση κατά της πολιτικής των φυλετικών διακρίσεων, πολιτική που εφάρμοζε στενά το κυβερνών Εθνικό Κόμμα (1948), με αποτέλεσμα να δικαστεί για προδοσία το 1956-1961 (αθωώθηκε το 1961). Μετά τη σφαγή όπλων Αφρικανών από τις αστυνομικές δυνάμεις στη Σαρπβιλ το 1960, ο Μαντέλα αναθεώρησε τη στάση του εναντίον της βίας και άρχισε να υποστηρίζει πράξεις δολιοφθοράς κατά του καθεστώτος, με αποτέλεσμα να καταδικαστεί σε

Τα κείμενα που έγραψε ο Νέλσον Μαντέλα μέσα στη φυλακή φανερώουν πάθος για δικαιοσύνη και ασίγηστο αγώνα για την ανεξαρτησία της χώρας του

«Όταν ένας άνθρωπος έχει προσφέρει το άτομό του για την εθνική υπόθεση, το μόνο που δεν τον φοβίζει είναι η θυσία για το έθνος. Ο χρόνος που του αναλογεί δεν αφορά τις συνηθισμένες έγνοιες, ήτοι στρατηγήματα, εικασίες, δημοφιλίες κ.τ.λ., έγνοιες που ωχριούν βέβαια απέναντι στις αρετές του ατόμου: τιμιότητα, ειλικρίνεια, απλότητα, ταπεινοφροσύνη, γενναιοδωρία, απουσία ματαιοδοξίας, προθυμία για την εξυπηρέτηση των άλλων. Άρα, το κελί είναι ο ιδανικός τόπος να γνωρίσεις τον εαυτό σου...»

Ο «άγνωστος» Μαντέλα

πενταετή φυλάκιση.

Είναι σημαδιακές οι σημειώσεις του για τις επαναστατικές, στρατηγικές, η διάθεσή του να σπουδάσει και να εκπαιδευτεί στον ανταρτοπόλεμο και να εξασφαλίσει έτσι την υποστήριξη των ηγετών (χωρών και εθνικών κινημάτων) που προσφάτως είχαν ανεξαρτητοποιηθεί. Αν, λοιπόν, αυτή ήταν η επαναστατική του πλευρά, δεν του έλειπε η παραδοσιακή παιδεία που δεν απέκλειε, π.χ., τους κλασικούς. Άλλωστε, είχε σπουδάσει λατινικά στο σχολείο και στο πανεπιστήμιο. Είχε επιμείνει στην ελληνική γραμματεία και επίσης είχε λάβει μέρος ως ηθοποιός σε κλασικά θεατρικά έργα, τόσο στο πανεπιστήμιο όσο και στη φυλακή. Χαρακτηριστικό σημείο της κλασικής παιδείας του Μαντέλα ήταν βέβαια η αγάπη του για τα «Εισαυτών» του Μάρκου Αυρηλίου, έργο που του κράτησε συντροφιά επί χρόνια και σημάδεψε τον βίο του.

Στο πρώτο μέρος των κειμένων του, που αποκαλείται «Βουκολικό», διαβάζουμε: «Οα τηρήσω τον όρκο μας: ποτέ, σε καμιά περίπτωση, να μην πούμε τίποτα απρεπές για τους άλλους... Το πρόβλημα, φυσικά, είναι ότι οι περισσότεροι επιτυχημένοι άντρες είναι επιρρεπείς σε κάποιο είδος ματαιοδοξίας. Έρχεται κάποια στιγμή στη ζωή τους που θεωρούν επιτρεπτό να περιαιολογούν και να καυχώνται δημοσίως για τα μοναδικά κατορθωμά τους. Τι γλυκό ευφημισμό έχει επινοήσει η αγγλική γλώσσα για τον αυτοέπαινο! Αυτοβιογραφία επέλεγον να τον λένε, και συχνά γίνεται προβολή των μειονεκτημάτων των άλλων, ώστε να τονιστούν τα

ΙΟΣΠΕΔΟΣ ΔΙΑΒΑΣΙΣ
Του ΚΩΣΤΗ ΠΑΠΑΓΙΩΡΗ

αξίεινα επιτεύγματα του συγγραφέα. Αμφιβάλλω αν θα καθίσω ποτέ να σκιαγραφώ το παρελθόν μου. Ούτε κατορθώματα έχω κάνει για να καυηθώ ούτε έχω την ικανότητα να το κάνω. Ακόμα κι αν έπινα ρούμι κάθε μέρα, δεν θα είχα το θάρρος να το τομήσω.

Μερικές φορές πιστεύω ότι μέσα από μένα ο πλάστης του πνεύματος θα δώσει στον κόσμο ένα παράδειγμα μέτριοι ανθρώπου, με όλη τη σημασία του όρου. Τίποτα δεν θα μπορούσε να με βάλει σε πειρασμό να διαφημίσω τον εαυτό μου. Αν ήμουν σε θέση να γράψω μια αυτοβιογραφία, η έκδοσή της θα καθυστερούσε ώπου να ταφούν τα κόκαλά μας, αν ίσως είχα κάνει υψίσεις που δεν συνάδουν με τον όρκο μου. Οι νεκροί δεν έχουν έγνοιες, κι αν φανερόταν η αλήθεια και μόνο η αλήθεια γι' αυτούς, και καταστρεφόταν έτσι η εικόνα που βοήθησα να διατηρηθεί με τη διαρκή σιωπή μου, αυτό θα αφορούσε τις μέλλουσες γενιές, όχι εμάς...». Στο τέλος δηλώνει ότι δεν διαβέται το βάθος και την ειδική γνώση για το μοναδικό πράγμα στο οποίο θα έπρεπε να είχε ειδικοί, ήτοι στην ιστορία της χώρας μου και του λαού μου...».

Όσο για τους επαγγελματίες πολιτικούς, έχει να πει ότι «μόνο οι πολιτικοί της πολυθρόνας δεν κάνουν λάθη. Τα σφάλματα είναι σύμφυτα με την πολιτική δράση. Όσοι βρισκονται στο επίκεντρο του πολιτικού αγώνα, όσοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τα πρακτικά και πιεστικά προβλήματα δεν διαθέτουν πολύ χρόνο για στοχασμό, ούτε προηγούμενο που να τους καθοδηγεί, και αναπόφευκτα

κάνουν αποτήματα πολλές φορές. Αλλά με τον καιρό, δοθέντος ότι είναι ευέλικτοι και προετοιμασμένοι να εξετάσουν το έργο τους κάνοντας αυτοκριτική, θα αποκτήσουν την απαραίτητη πείρα και προνοητικότητα, στοιχεία που θα τους επιτρέψουν να αποφύγουν τους συνηθισμένους κινδύνους και να επιλέξουν τον δρόμο τους μέσα στον παλμό των γεγονότων».

«Όταν ένας άνθρωπος έχει προσφέρει το άτομό του για την εθνική υπόθεση, το μόνο που δεν τον φοβίζει είναι η θυσία για το έθνος. Με άλλα λόγια, ο χρόνος που του αναλογεί δεν αφορά τις συνηθισμένες έγνοιες, ήτοι στρατηγήματα, εικασίες, δημοφιλίες κ.τ.λ., έγνοιες που ωχριούν βέβαια απέναντι στις αρετές του ατόμου: τιμιότητα, ειλικρίνεια, απλότητα, ταπεινοφροσύνη, γενναιοδωρία, απουσία ματαιοδοξίας, προθυμία για την εξυπηρέτηση των άλλων. Άρα, το κελί είναι ο ιδανικός τόπος να γνωρίσεις τον εαυτό σου, να ερευνησεις ρεαλιστικά τις διεργασίες του νου και των αισθημάτων σου (...).»

Παρόμοιες παρατηρήσεις δεν θα έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση αν γράφονταν από έναν πολιτικό που ασκεί το λειτουργήμα του μέσα σε ευνοϊκές συνθήκες, οπότε κάθε συμπεριφορά αποτελεί σαφή διαπίστωση η οποία δεν απαιτεί θυσίες, διώξεις, φυλακίσεις, βασανιστήρια, αλλά απλή προσπάθεια ενδοσκόπησης. Ο Μαντέλα είναι βέβαια άνθρωπος της ενδοσκόπησης, τη φυλακή τη νιώθει σπίτι του, τον εαυτό του αφιερωμένο στην κοινή υπόθεση της πατρίδας του. Τα αποσπάσματα επελέγησαν από τον τόμο «Νέλσον Μαντέλα, Συζητήσεις με τον εαυτό μου» (μετ. Νίνα Μπούρη, Πατάκης).